کارگێری کات

نووسەر

محەمەد فەوزی غامدی

وەرگێرانی: دەریا برزو فاتح

کارگێڕی کات

داهێنەری :
موحەمەد کوری فەوزی غامدی

وەرگێڕانی :
دەریا برزۆ فاتح

1439 ک_2022

• پێشەکی

گرنگی دان بە کات لەسەرەتاکانی سەدەی دەیەکانەوە بە دەرکەوت ، ولەکۆتایی پەنجاکان دەسکرا بە بەڕێوەبردنی کارگێڕی کات ، زاناکانی کارگێری لە کۆڕ و کۆبوونەوە و لێکۆلینەوەدا باسیان دەکرد، بابەتی کاگێری کات زیاتر گرنگی پیدرا بەشێوەیەکی گەورە لەگەڵ پێشکەوتن کە ڕوویدا لە هەموو بوارەکان، چونکە هەر جوڵەیەک ئەگاتەوە بە کاتیکی دیاریکراو ، وە هەرکارێک ئەگات هەتا کاتێک ئەبات بەپێێ کارەکە.

کات خۆی ژیانە باشترین و بەنرخترین رێکخەری مرۆڤە کارگێری گرنگی پیدراوە لە سەرەتاکانی دروست بوونەیەوە تاکو ئیستا ، وەک دەبینین بەکارهێنانی گونجاوی کات جیاوازی نیوان سەرکەوتن و شکستمان بو دەردەخات . کات شتێکی مەحاڵە نوێ بکرێتەوە ، هیچ ڕێگەیەک نیە بۆ وەستانی کات یاخود گێڕانەوەی ، دواتر پیویستە پاشەکەوت بکرێت نەک لەدەست بدرێت

سە رمایەی کات تازە ناکریتەوە یان حەڵاڵە ،هیچ بیانویەک نیە بۆ وەستانی خولی کات یان گەڕاندنەوەی ،دواتر دەبیت وەبەرهینانی بکەین نەک خەرج کردن

کات وەک بەشێکی سەرەکی لە ژیانی تاک و کۆمەڵ و کۆمە لگا وەکو یەکێک لەهەرە بەشە گرنگەکان کە پێۆیستە گرنگی پێ بدرێت وە پارێزگری لێ بکرێت بە

کارگێری کات ئامانجەکان دێتە دی وەبەکاربەری بەکارهاتووی دارایی و مرۆیی لەو دەمە دەبێت.

یەکەمین: تێگەشتن لە کارگێڕی کات

-ئەو هەوڵدانەیە بۆ بەکارهینانی کات وکۆنترۆڵ کردنی و دەستەمۆ کردنی بۆ بەدیهێنانی ئامانجەکان .

-ئەو ڕێکخستن و پلاندانانەی کات بەڕێگایەکی دروست ئەمە ڕێگایەکە بۆ لێکۆلینەوە.

-ئەمانە ڕێگا و ڕێکارەکانن بە و مانایەش دێت یارمەتی کەسێک دەدات کە سوود لە چیرۆکی کاتی خۆی وەربگرێت . لە بەدیهینانی ئامانجەکاندا .و هاوسەنگی لە ژیاندا دروست بکات لە نێوان ئەڕک و ئارەزوو و ئامانجەکانی .

ئەوە کردارێکە بو سوود وەرگرتن لە کات بەردەستە و ئەوبەهرە تایبەتیەی کە هەمانە ، بۆ لێکۆلینەوە لە ئامانجە گرنگەکان کە ئێمە بەدوایدا دەکەوین لە ژیانماندا لەگەڵ پاڕێزگاری کردن لە لێکۆلینەوە و هاوسەنگی نیوان داواکاریەکانی کار وە ژیانی تایبەتی وە نێوان پێداویستیەکانی جەستە و ڕوح و ئەقڵ ((العقید 1422ه))

دکتۆر ئیبراهیم فەقێ شارەزا لە گەشەپیدانی مرۆیی لە کتیبەکەی خۆی پیناسەی دەکات کە کارگیری کات ئەوەیە:

((هەوڵدان بو دەستەمۆکردنی کات و ئێمە کۆنتڕوڵمان کرد لە جیاتی ئەوەی ئەو کۆنتڕوڵمان بکات)).

دووەمین: خاسیەت و سیفەتەکانی کات :

کات شتێکی هاوبەشە لە نێوان هەمووان و بۆ هەمووان ، بەڵام لێرەیا جیاوازی هەیە لە نێوان چونیەتی چەوسانەوە((استغلال)) لە کەسێکەوە بو کەسێکی تر .وە مرۆڤ خۆی تاکە بەرپرسیارە لە کاتی خۆی و ئەتوانێت خۆی چەوسانەوەی بۆ بکات واتا ((استغلالی))بکات وە پلانی بۆ دابنێت ، کات بە خێرایەکی بەردەوام کار دەکات کە ناتوانی پێشی بخەین یان دوای بخەین ، ئەوەی کە تێپەرێت کاتە ، کات پێوانەیەکە پشتی پێ دەبەسترێت لە خێرایەکی کەم و پێشبرکێدا .بووە بە هۆکاریکە هەموو کەس پشتی پێ ببەستێت لە هەموو بوارەکاندا وەپێوانەیەکە کە چەن چەوساندنەوە واتا ((استغلالی)) پێ دەکرێت .

لە ڕێگەی کاتەوە لەوانەیە ڕادەی چەوسانەوە((استغلال))تا چەند باشترینی پێ بکەین ئامرازێکە بۆ هەڵسە نگاندن و سانسۆڕکردن بەو پێ یەی هەموو کارێک کاتێکی دیاریکراوی هەیە لە سەرەتا و کۆتایش .

بۆ کات خاسیەت و سیفاتی زۆرە کە نایەتە ژماردن و ناژمێردرێت . وە ئەمەش بەڵگەیەکە چەنێک گرنگە و چەنێک گرنگە گرنگی پێ بدرێت.

له خاسیه‌ته‌کان و سیفه‌ته‌کانی کات :

1-کات به‌ره‌که‌تێکی خوایی و شکۆمه‌ندی وبه‌رز و بڵندی بو خوایه.

2-کات دیاریکراوه و جێگیره که ناگۆردرێته‌وه زیاد ناکات وکه‌م ناکات .

3-کات قه‌ره‌بوو ناکرێته‌وه.

4-کات پاشه‌که‌وت ناکرێت.

4-کات به پاره ناکڕدریت.

5-کات زوره له‌وه به‌نرختره که مرۆڤ به‌ده‌ستی ده‌هێنیت.

6-کات خێرا تێده‌په‌رێت

7-کات پێویسته .به‌هه‌موو ئامانجه‌کان و ده‌ستکه‌وته‌کان پێویستیان به کاته.

7-ئه‌و کاته‌ی تێده‌په‌رێت ناگه‌رێته‌وه.

سێیەمین جۆرەکانی کات :

کەواتە کات بە گروپکردنی چالاکی هاوشێوە شیبکرێتەوە بزانە چەن کات بەسەر دەبەیت لە بوارە جیاوازەکاندا،وەک:

کاتی تایبەت ، پەیوەندیەکان بەهەموو جۆرەکانەوە وەک:

((پەیوەندی تەلەفونی ، کۆبوونەوەکان، گفتووگۆی تاکەکەسیەکان ، سەردانیەکان ...هتد))

دواتر دەتوانیت ببینی چۆن کات تەرخان بکرێت بۆ بوارەکانی پیشە ، هەروەها دەکرێت شیکردنەوەی زنجیرەی چالاکیەکان بکرێت .

ئەمە بریتیە لە خویندنەوەی ئەو کاتەی کە بەسەری بردووە لە بەربەستەکان یان هەڵەکان

دابەشکردنی کات بریتیە لە چوار جۆر:

1-کاتی داهینان :ئەم جۆرە کاتە بەوە وەسف دەکرێت کە داهینانە ئەگەر لە کاری بیرکردنەوە و شیکردنەوە و پلاندانانی داهاتووبەسەری ببەیت سەرباری خەرجکردنی لە کار و هەڵسەنگاندنی لە ئاستی دەستکەوتەکان هەر لەوێ کە کرا. لە کاتی چالاکییە ئیداریەکاندا بە ڕێبەرانی ئەم جۆرە کاتانەدا دەکەن ، لە ئەنجامی پیویستیان بوکاتی داهینان لە پێناو بیرکردنەوەی زانستی وە ڕێنمایی گونجاو . جگە لە چارەسەری کێشە کارگێریەکان بەشێوازێکی زانستی لۆژیکی . وە ئەنجامی ئەو بڕیارانەی لەسەریان دەرکراوە لە خۆ دەگرێت .

2-کاتی ئامادەکردن:

ئەم جۆرە کاتە نوێنەرایەتی ماوەی کاتی ئامادەکردن دەکات پێش پڕوسەی دەستپێکردن .ئەگەر کاتی ئامادەکردن لە کاری کۆبوونەوەی زانیاریەکان و ڕاستیەکان پەیوەست بەو چالاکیانەی کە بەڕێوەبەر دەیەوێت پراکتیزەی بکات.

یان لە قەیرانی کەلو پەل یان هۆل و ئامێر و پێش دەستێکردنی کارەکە . وا بڕیارە بەڕێوەبەرەکە چالاکی لەم جۆرە بکات کە کات پێویستی پێ یەتی . بەهۆی جۆش و خڕۆشی ئابووری ڕێکخراوەکە و لەدەستدانی دەرەنجامی نەبوونی تێچووی بنەرەتی بۆ کارەکە.

3-کاتی وەبەرهینان :

ئەم جۆرە کاتە گوزارشت لەو کاتانە دەکات کە دەیبات بۆ جێ بەجێ کردنی ئەو کارە پلان بۆ دارێژڕاوە لە کاتی داهینان . ئامادەکاری بۆ دەکات لە کاتی ئامادەکردندا بۆ زیاترکردنی کاریگەری بەکارهینانی کات وە پێویستە لەسەر بەڕێوەبەرەکە هاوسەنگی بکات لە نێوان کاتی بەسەر بردن لە جێ بەجێ کردنی کار وە کاتی بەسەر بردن لەجێ بەجێ کردنی کاری ئامادەکاری وەپلان یان داهینان وادانراوە کە کاتی بەردەست بۆ هەمووان سنوردارو نوێکردنەوە بێت ئەگەر بتەوێت لێرەدا کارێکی زۆر تەرخان دەکرێت بۆ ئەنجامدانی کاری رۆشنبیری لە ڕێکخراوەکەدا . واتا کات هەیە بۆ داهینان یان ئامادەکاری بۆ هەردووکیان . بەم پێ یە پڕاکتیزەکردنی کارگێری پڕۆسەی هاوسەنگ بوو. کات

بەسەربردن پێویستیەکی بەپەلەیە و گرەنتییە بۆ زامنکردنی هەمووسەرچاوەکانی بەردەست لەوانەش فاکتەری کات .

کاتی بەرهەمهێنان دابەش بوو بۆ دوو بەش :

_کاتی بە رهەمهینانی ئاساییی (ڕێکخەر یان فریاکەوتن)

_کاتی بەرهەمهینانی نائاسایی (فریاکەوتن یان نا ڕێکخەر)

ئەگەر هەر ڕێکخراوێک لەچوارچێوەی پلانی بەرهەمهینان دابێت ،ئاساییە لە هەمان کاتدا کۆنترۆلی بەرهەمهینانی نائاسایی بکات وا دادەنرێت کە لە دۆخێکی باشدایە .هەندیک جار بەرهەمهێنانی نائاسایی یان کتوپڕ لەڕێکخراوەکەدا دەردەکەوێت . بەڵام ئەم دۆخە وا بڕیارە کە دەگمەن بێت و سنووردار بێت لە کاردا. ئەگەر نا دەبێتە هاندەرێکی لە ناکاو بۆ پەیوەندیکاری فریاکەوتن لە هەموو ئاستەکاندا بۆ ڕووبەڕوو بوونەوەی ئەم بەرهەمە لە ناکاوە بۆ ئەوەی بەڕێوەبەرەکە سەرکەوتوو بێت وا بڕیارە بەشێک لە کاتەکانی تەرخان بکرێت بۆ بەرهەمهێنانی کاریگەری ئاسایی ڕووبەڕووبوونەوە لە بەرهەمهینانی نائاساییدا ، بۆ ئەوەی توانای تەواو بەدەستهێنانی نەرمی بەدەست بهێنیت بۆ دروستکردنی بەرهەمێک کە لە ناکاو بێت .

4- کاتی گشتی یان ناڕاستەوخۆ .

کاتی ئەوەیە کە بەڕێوەبەرەکە چالاکی لاوەکی گشتی ئەنجام بدات کە کاریگە ری تەواوی هەیە لەسەر داهاتوویڕێکخراوەکە و لەسەرپەیوەندییەکان لە ناو ژینگەی خۆییدا یان کۆمەڵگا ، وەک بەرپرسیاریەتی ڕێکخراوە کۆمەڵایەتیەکان و ئەو پابەندانەی بەسەر بەڕێوەبەرەکەی خویدا دەیسەپێنێ .

چوارەم :ئەو هۆکارانە کە کاریگەریان لەسەر فاکتەری کات هەیە: ئەو هۆکارانەن کەدێنە ئاراوە :

1-ئامادەبوون .

2-پەروەردە .

3-ئەزموون .

4-لێهاتووی پیشە تایبەتیەکان .

5-ئەنجامدانی کار .

6-توانایی پێشکەوتن و بەرەو پێش چوون لە کاردا.

7-درێژەی ماوەی خزمەت کردن لە کاردا.

8-درێژەی ماوەی خزمەت کردن لەگەڵ خاوەن کاردا .

9-دلسۆزی و خۆ تەرخان کردن بۆ کات .

پینجەمین :- گرنگی کارگێری کات :-

کارگێری کات گرنگیەکی گەورەی هەیە لە ژیانی تاکەکاندا . ڕێگەی درێژت بو کورت دەکاتەوە وەک ((ئامانجەکان. سەرکەوتنەکان . بەباشترین ڕێگە و خێراترین ، گرنگی بەڕێوەبردنی کات لە زۆر شتدا دەردەکەوێت کە بەرچاوترینیان ئەمانەن :-

-بەڕێوەبردنی کات ئامرازێکی سەرەکییە یارمەتی دەرە بۆ بەدیهینانی ئامانجەکان .

-کارگێری کات یارمەتیدەرە بۆ بەکارهینانی سەرچاوە دارایی و مرۆییەکان.

-بەڕێوەبردنی کات یارمەتیدەرە بۆ تێچوونی بەدیهینانی ئامانجەکان کەم دەکاتەوە .

-بەڕێوەبەری کات یارمەتیدەرە بۆ پێشخستنی بەرهەمهینانی تاک و کۆمەڵگا.

-بەڕێوەبردنی کات یارمەتیدەرە بۆ گەشەپێدانی توانای تاکەکان و کۆ لەلای تاک .

-کارگێری کات هەڵدەستێت بە کەمکردنەوەی دڵەڕاوکێ و فشارو گرژی دەرەنجامی پشتەوەی بازرگانیە.

-بەڕێوەبردنی کات لەسەر بنەمای پاراستنی کاتی زیاترە بۆ تاک لەگەڵ خێزانەکەی لە ڕابواردن و یان ئاسوودەی .

-بەڕیوەبردنی کات کۆمەڵگا دروست دەکات وە ڕێز لە نرخی کات دەگرێت .

شه شەمیین :گرفتەکانی بەڕێوەبردنی کات :

لە ڕاپرسیەکدا پێشکەشی ژمارەیەکی زۆر لەو کەسانە کرا کە لە بوارە جیا جیاکاندا کار دەکەن . ئەوە نیشان درا کە ئاستەکانی بەردەم وەبەرهێنانی کات لە ڕوانگەی ئەوان بەو جۆرەیە :.

ئیمان :

- زۆر لە هەڵەکان و المعاصی
- پەیوەندی خراپ لەگەڵ شکۆبۆ خوا
- نەبوونی هەست بە بەرپرسیاریە تی کردن
- هەوڵدانی شەیتان بۆ لە لاڕێ دەرکردنی مرۆڤ لە هەموو کارێکی باش .
- دواخستنی کاری ئەمڕۆ بۆ سبەینێ .
- فەرامۆشکردنی گرنکی وە نرخی کات.
- کەمتەرخەمی .
- هەوا.

دووەمین :کەسایەتی :

1-نەبوونی بەدوا داچوونی ڕۆژانە .

2-نەبوونی بەرنامەیەکی ئامادەکاری تەواو بو ژیان .

3-هەبوونی کێشە لە کار و ماڵ .

4-باری کەسی ((دۆخی تەندروستیە))

5-بارودۆخی منداڵان وخێزان.

6-درێژی کاتی کار .

7-نەبوونی کاتی پشوو.

8-پابەندبوونی کار بە بەروارەوە جێگرەکان .

9-نەبوونی سەقامگیری دەروونی ((مێشک)).

10-زۆر خەوتن .

11-نەبوونی هەست بە پرسیاریەتی .

سێ یەمین : کارگێری :

1-بێ هێزی بەرنامە و ڕێکخستنی کار .

2-نەبوونی ڕێکخستنی سەرەکییەکان .

3-بێ هێزی پلانی باش و خەون .

4-خێرا کردن لە بڕیاردان .

5-نەبوونی چارەسەری بەدواداچوون بۆ گومانکاران .

کەمی زانیاریەکان و خراپ زیاد بکە .

چوارەمیین : ژینگە و کۆمەڵایەتی .

1-گواستنەوە.

2-ژینگەی دەوروبەر .

3-نەبوونی ڕێزی کۆمەڵگا ناوچەکە بو نرخی کات .

4-نەبوونی ڕێزگرتن لە بەهای کات لە لایەن کۆمەڵگای دەورووبەرەوە .

5-سەردانی سەرسووڕمان .

6-قەبارەی پەیوەندییە کۆمەڵایەتیەکانمان .

7-مەزەندەی جیاوازی کات لەگەڵ پێویستی مامەڵە کردن لەگەڵی .

حەوتەمیین : بەفیرۆدانی کات :

بەفیڕۆدانی کات نەخۆشیەکی ((نێرمیناڵ)) کە دەبێت هەموو کەسێک گرنگی بە کاتەکەی بدات گلەی و گازندەی لێ دەکات دابەش دەکرێت بۆ دووبەش :

1-بەفیڕۆدانی ناوەکی :ئەمەیان لە خودی مرۆڤە.

2-بەفیڕۆدانی دەرەکی :ئەمە یەکێکە لە ئەوانی تر وەک ((خێزانی کۆمەڵگا)).

لە دیارترین بەفیرۆدانەکانی کات :

1-دیدار و سەردانیە لەناکاوەکان ((سوپڕایزەکان)).

2-دوو دڵی لە دەرکردنی بڕیار.

3-پەیوەندییە تەلەفونیە بێ سوودەکان .

4-خویندنەوەی بێ سوود .

5-گرنگیدان بەو کێشە ڕۆتینیانەی کەکەم بایەخن .

6-کەڵەکە بوونی کاغەز و زۆری وکەمی ڕێکخستنیان .

7-دواخستن.

٨-قەیرانەکان .

9-فشارەکان .

ڕێگاکان بۆ زاڵ بوون بەسەر بەفیڕۆدانی کاتدا .

لێرەدا کۆمەڵێک ڕێگە یارمەتیدەرە بۆ زاڵ بوون بەسەر بەفیڕۆدانی کات :

1-لەبیرت بێت کات بەفیڕۆدراو ناگەڕێتەوە .

2-لەبیرت بێت کات ڕێگایەکی سەرەکییە بۆ گەیشتن بە ئامانجەکان .

ئەرکەکان دوانەخرێت و دەستبەجێ ئەنجام بدرێت .

هەشتەمیین :بنەمای کارگێری کات :

کارگێری کات وەک کردارەکانی تر پێویستی بە شیکردنەوە و پلاندانان هەیە، بۆ تێگەیشتن لە کارگێری کات و هەستان بە جێ بەجێ کرد بنەرەت و بنەماکانی پێویستە ئەو کێشانە بزانیت کە تووشی دەبیت لە کاتی هەوڵدان بۆ سوود وەرگرتن لە کات بە شێوەیەکی ڕاست وسەلامەتو هۆکارەکانشی نازانیت چۆن کات بەکاربهینیت . لەسەر ئەم بنەمایەش دەتوانیت بۆ زیادکردنی کارامەیی وکارای لە بەڕیوەبردنیکی سەلامەتدا. وەکارگێڕی کات کردارێکی کەسیە بنەما و پلان و ڕێگای خۆی هەیە کە پێویستە لەسەری پابەند بیت.

له بنەماکانی کارگێری کات :-

1-پلانی کردارەکە دابڕینە وپێویستە ئەم دێرانەی خوارەوە له چاو بژمێردرێت .

-لستێیک دابنێ بە شێوەیەکی پلان بۆ داڕێژڕاو ڕۆژانە.

-زیادەڕۆی مەکە له لیستەکە پێویستە واقعی بیت وتواناى جێ بەجێ کردنیت هەبێت.

-لەدوای هەموو کارێک کاتێک وەرگرە بۆ پشوو .

-دوای ئەوەی کارەکە دەکەیت خۆت خەڵات بکە.

2-پێداچوونەوەی پلان .

3-دیاریکردنی ئامانجە دیاریکراوەکان.

4-دڵنیابن لەوەی پلانەکە بە پێی ئامانجەکان یەکدەخەن .

٦-نەترسان له شکست .

لیستەکە بکە بە دەسکەوتی ڕۆژانە .

توێژینەوەی دووەم

-تێوری کارگێری کات .

-کات لە پڕۆسە کارگێریەکان .

-بنەماکانی کارگێری کات لە پڕۆسەی کارگێریدا .

-بەفیڕۆدانی کات لە پڕۆسەی کارگێریەکان .

یەکەمیان : تێۆرەکانی کارگێری کات .

لێرەدا زۆرێک لە تیۆرەکانی کارگێری کات هەن بەشێکی ئاساییان دەخەینەڕوو ئەوانش:-

-تێوری پێشینەی فلتەرکراو بۆ یاساکردنی کۆفی .

-تێوری دەستپێکی (یاسایی باریتۆ 20/80).

-تێۆری یاسایی (بارگنسون).

تێۆری پێشینەی (لستیفن کۆفی):-

- هەر کارێک کە پێیی هەڵدەستی لە یەکێکدا سنووردارە لەم چوارگۆشانەی دواتر لەم پاڵێوراوانەدا زیاتر دەردەکەوێت.

گرنگ	شتی گرنگ و بەپەلەیە (فریاکەوتن ، بەرهەمهینان)	شتی گرنگ و بەپەلە نیە (چۆنیەتی و کاریگەر)
گرنگ نیە	شتی بێ گرنگ و بەپەلەیە	ئەو شتانەی بە پەلە نیە (ڕاکردن)

کە چالاکیەکانمان دابەش دەکرێن بە پێی دووری گرنگی و پەلە کردنیان :-

چوارگۆشەی یەکەم :- ئەوە چوارگۆشەیەکی گرنگ و بەپەلەیە .چوارگۆشەی فریاکەوتن .شتێ زۆر گرنگ و بەپەلە لە لایەن کاتەوە .

بۆ نمونە سبەینێ تاقیکردنەوەت هەیە .

چوارگۆشەی دووەم :-ئەمە چوارگۆشەی سەرکەووتووەکانە چوارگۆشەی پلانە گرنگەکانە چونکە پەلەی نیە

نموونە :- پلاندانان بۆ گەشت

چوارگۆشەێ سێ یەم :- ئەو شتانەی کە گرنگ نین چونکە پەلەیانە وە زۆربەی کەسەکان وا پێشبینی دەکەن کە شتە بەپەلەکان گرنگن .

نموونە :-ئۆتۆمبێلەکەت پێویستی بە پارەیە .

چوارگۆشەی چوارەم :-ئەم چوارگۆشەیە پێچەوانەی یەکەمە ، ئەم شتە گرنگی نیە و بەپەلەشی نیە .

نموونە :- نوسراوی ئینتەرنێتە

ئەمانەی خوارەوە لەبیر نەکەی :-

1-ژیانت مەکە بە فریاکەوتن

2-گومانی تیا نیە سەرنج دان لە گرنگ وە بێ پەلەکان .

3-بەنرخترین کاتەکانت لە کاردا لە چوارگۆشەی دووەم بەسەر ببە ڕێکخستنی چوارگۆشەی دووەم یارمەتیت ئەدات لە کەمکردنەوەی کاری چوارگۆشەی یەکەم .

4-ئەگەر زۆربەی کارەکانت لە 60/ لە چوارگۆشەی دووەم بوو تەنها لە کارگێری کاتدا سەرکەوتووی .

5- بۆ ڕێکخستنی کارە پێشترەکانمان لە ژیانمان وە دوورکەوتنەوەمان لە شتە بێ گرنگەکان .

تێۆری پرەنسیپ باریتۆ قانون 20/80

یاسایی هەشتا – بیستەمین :-

ئەوە یاسایەکی تاقیکارییە کە باس لە ڕەوتێکی تایبەتی هاوبەش دەکات لە چاودێریکردنی کەلوپەلەکان لە کۆگادا . وا دادەنێین کە کۆگاکان لە ٢٠/ لەسەر نرخی ٨٠/کۆگاکان داپۆشراوە وە وا بیردەکەینەوە کە لە جێ بەجێ کردنیدا لەسەر کرێکارەکان کە ڕێژەیی 20/یان بۆ پاڵێوڕاوەکان ٨٠/لە هەموو فروشراوەکان وە لەوانەیە لەسەر ٨٠/ لەسەر شتوومەکی فروشراوەکان بێت .

شتوومەک لە یاسایی هەشتایەمین -بیستەمین ئەوە دڵنیاکەرەوەیە لەسەر بەربەستەکان بۆ دیقەت دانە کارگێریەکان لەسەر ڕێژەیی بیستەیەمین لەسەدا .

کەشیکردنەوەی کۆنی کارەکان یان بەهاکان وە هەروەها ئەو بیرۆکەیەش پەیوەستە لەنزیکەوە پەیوەندی بە شێوازی بەڕێوەبردنی نایابەوەیە هەیە . وە بەڕێگەی ئەلف و بێ بەیاسای باریتۆ .

بنەمای (باریتۆ)

بنەمای باریتۆ دەڵێت لەسەدا ٨٠ئەنجامەکانن و لەسەدا 20هۆکارەکانن . هەروەها ئەم بنەمایەش لەیاسایی 80_20تە ، ئەم بنەمایەش لەسەرناو زانایی بەناوبانگ ئابووری ئیتاڵی (فلیفریو، بارێتۆ)کە تێبینی کراوە لەسەدا 80لەسەروەتی ئیتاڵیا خاوەنداریەتی ، لەبەر ئەم هۆکارە ئەم بنەمای جێ بەجێ کردنەکان جۆراو جۆرە لە هەموو بوارەکان لێرەدا هەندێک نموونەی ئەم جێ بەجێ کردنانە .

لە فرۆشراوەکان: لەسەدا 80لەداهاتی دەگاتە 20لەسەدا لەموشتەرییەکان .

لەکارگێریەکان: لە سەدا 20لەفەرمان بەرەکان هەڵدەستن بە لەسەدا 80لەکار لە کۆمپانیا .

لەڕێکخستنی کات :لە ڕێکخستنی کات لەسەدا 80لەکاتەکەت خەرج دەکرێت لەسەدا 20ئەرکەکان یان شتوومەکەکانن .

.لە پەیوەندیدا لەسەدا 80کاتی تەلەفونەکەت لە قسەکردنی بەتاڵ و لەسەدا 20لە لستی تەلەفونەکەدا بوونی هەیە .

لە جلووبەرگ :لەبەرکردنی جلوبەرگ لەسەدا 80کاتەکەت لە سەدا 20هەر جلوبەرگێک هەبێت لە دۆڵابەکەت .

لەبایەخدانی تەندروستی :لە وڵاتە یەکگرتووەکان دەبینرێت لەسەدا 20نەخۆشەکان بەکاری دێنن لەسەدا 80لەسەرچاوەی بایەخدانی تەندروستیە .تیۆرەکان دەڵێن . لێرەدا کێ دەتوانێت لەسەدا 20تەنیا لەکاتەکەیدا ئەنجام بدات . وە ئەمەش بەبێ درێژکردنەوەو استغلال کردن و کاتی چالاکی و هەشە کاتەکانی لە سەدا 80بەتاڵ دەکات لە ئەنجام دان لەسەدا 20تەنها داواکراوە لە ئەنجامدان وە ئەم استغلال کردنی کاتیە باش نیە .

3- تێۆری یاسایی بارکنسون .

یاساکە کەلەسەر بنەمای ئەو چەمکەیە کە کارێک فراوان دەبێت بۆ ئەوەی کاتەکانی بەردەست بسەپێنێ بۆ تەواو کردنی .ئەمە ئەگەڕێتەوە بۆ دابین نەکردنی کاتێکی درێژ تایبەت بۆ جێ بەجێ کردنی کار .هەر پڕۆژەیەک حەزی لێیە کاتی خۆی بخایەنێت. بۆ نموونە ئەگەر دوو کاتژمێر بۆ کۆمەڵێک کەس بدرێت بۆ جێ بەجێ کردنی ئەرکێکی دیارکراو لەبەرامبەر چوارسەعات بۆ کۆمەڵێکی تر . لە کاتەکانی جێ بەجێ کردنی هەمان ئەرک . هەموو کۆمەڵەکە کارەکە تەواو دەکەن لەسنووری ئەو کاتەی کە بۆیان دیاری کراوە بە واتایەکی تر کارەکە درێژکراوە بۆ پرکردنەوەی کاتی بەردەست وە ئەم یاسایەش جێ بەجێ دەکرێت لە ڕێگەی گۆرینی کارەکان بۆ پڕۆژەکان لە گەڵ دیاریکردنی کات کۆتای بە هەموو کارێک لە کارەکان دێنن

لەگەڵ پابەندبوونی تەواو بە پەیمانەوە لەگەڵ هەنگاوە سەرەتایەکان.

لەوتەیەکی تر : ئەگەر یاساکەی (بارکنسون) نەگۆڕایە . ئەم یاسایە هەڵدەستێت بە جیاکردنەوەی کارەکە لە فراوان بوون دایە بۆ پڕکردنەوەی کاتی بەردەست بۆ تەواو کردنی .ئەمەش ئەگەڕێتەوە بۆ نەبوونی دابینکردنی کاتی درێژبۆ جێ بەجێ کردنی کارەکە.

چونکە هەر پڕۆژەیەک کاتی تایبەتی بۆ تەرخان بکرێت . ئەگەر کاتێکی دیاریکراومان بۆ گروپێک و بۆ تاکەکان دووکاتژمێرمان دانا. وە بۆ گروپێکی تر چوار کاتژمێرمان دانا دەبینین هەردوو گروپەکە لەدوو کاتی دیاریکراودا کۆتای پێ دێت .

بەکورتی دەڵیت :

کارەکە درێژکراوە بۆ پڕکردنەوەی کاتی بەردەست بۆ تەواو کردنی .

چۆن تێۆرەکە جێ بەجێ دەکرێت :کارەکانت بگۆڕە بۆ پڕۆژەکانت کاتێکی تەواو دیاری بکە بۆ هەر کارێک لە

کارەکانت و پابەند بە(زۆر بە گرنگەکان) دەست پێ بکە دواتر بە (گرنگەکان)دوتر بۆ (کەمترین گرنگی).

دووەم : کات لە پڕۆسەی کارگێریدا :

کارگێری خۆی بەدیهینانی ئامانجە . ئەم ئامانجەش پێویستی بە کاتە . کاتش پەیوەستە بە هەر لایەک لە لایەکانی کارگێری . وە هەموو کارێکی کارگێری پێویستی بە کاتە . هەروەها پێویستی بە کاتێکی گونجاوە بۆ بەدیهێنانی ئامانجەکە .

ئەگەر نەتوانرا کارەکە هەمووی بۆ فەراهەم بکرێت بەلایەنی کەمەوە ئەکرێت گەورەترین توانا بخرێتە گەر هەتا ببێتە خاڵی سەرەتایەکی ڕاست و دروست و کردنی پێویستی بە گەرانەوە بۆلایەنەکانی بنەڕەتیەکانی بۆ کاری کارگێری .

1- پلان و کات .

لێرەدا خاڵی سەرەتا دیاری دەکرێت بۆ جێ بەجێ کردنی کارگێری کات بەشێوەیەکی کرداری ، کات بە دوای پلان دێت لە هەموو کردارێکدا وە پەیوەست دەبێت پێوەی بە شێوەیەکی بنەرەتی . پلان دانان بەشەکانی پڕۆسەی کارگێری و هەروەها پڕوسەی یەک لە دوای یەک بەشدارە لە چالاکی ئیداریدا .

لە کاتی پلانی کارگێریدا داوا لە پلاندەرەکە دەکرێت لەبەرچاوی کاتی قۆناغەکانی ئەم پلانە بگرێت . وە هەڵبسێت بە دابەشکردنی کات لەسەری بەشێوەیەکی گونجاو لەگەڵ دیاریکراوەکان . کۆی ئەم کاتانەی دابەشکراوە دەبێت یەکسان بێت بە هەموو کات . وە کاتێکی گونجاو دیاری بکرێت بۆ هەموو قۆناغەکان .هەروەها دەبێت گرنگی ئەو ئامانجەش درک پێ بکات لەو کاتەدا کە پێ ی دراوە .

لە پێکهاتەکانی پلانی سەرکەوتوودیاریکراو بێت بە کاتێکی دیاریکراو . جا ئەگەر درێژ بوو یان مامناوەند بوویان کورت بوو پێویستە ئامانجە دیاریکراوەکان بەشێوەیەکی کارا و کاریگەر . جگە لەوەی پلاندانان کاتێکی دوور و درێژی دەوێت . بەڵام ئەم کاتە قەرەبوو دەکرێتەوە دواتر .

لە کۆی ئەنجامەکانی باشتر دەبێت وە کات لە ئەدای ڕاستەقینەی چالاکیەکاندا پاشەکەوت بکات بۆ ئەوەی بەڕێوەبەرەکە پلانێکی باش و وادابنێیت ئەولەویەتەکانش دیاری بکات پێویستە لەسەری سەرەتای ئەنجامەکان روون بکاتەوە و ئامانجەکان بەشێوەیەکی هەڕەمەکی دیاری بکات ، یاساکەی ئامانجی ڕۆژانەیە، دواتر بۆ ئاماجی هەفتانە ، و ئامانجەکانی مانگانە و ساڵانە بۆ ئامانجە ستڕاتیجیەکان لە بنچینەدا ئەگەر ئەوە سەرچاوەی هەموو ئامانجەکانی پێشوو بێت . هەروەک چون هەموو ئاستەکان ئەگەڕێتەوە سەرچاوەی ئامانجەکان لە ئاستی خوارەوەی .

باروودۆخەکە خشتەیەکی کاتیە . بۆ ئامانجەکان کە یارمەتی زۆر دەدات لە پێوانەکردنی کارامەی و کاریگەری لە بەدیهێنانی ئەم ئامانجە لە ماوەیی کاتێکی دیاریکراو وا بڕیارە لەو ماوەیەی بەردەستدا چالاکیەکان دابەش بکرێن بەپێی ئەولەویاتی ئامانجەکان یان لە بەشێکدا .بۆ ئەوەی بەڕێوەبەر بتوانێت کار بۆ بەدیهێنانی ئامانجەکان بکات بە پێی ئەو خشتەی بۆ ئامادە کراوە کەواتە پلاندانان و بەڕێوەبردنی کات لە نزیکەوە پەیوەندیان هەیە . پلاندانان لە کاتێکی دیاریکراودا دەست پێ دەکات وە بە کاتێکی دیاریکراو کۆتایی دێت پلاندانان و ئامادەکردن و کارکردن پێویستی بە بەڕێوەبردنی

کات هەیە پڕۆسەیەکی بەستراو و یەکخراوە پێکەوە دەڕوات بۆ ئەوەی هەر پلانێک لە هەر ئیدارەیەکی سەرکەوتوو بێت .

ڕێکخستی کات :
ڕێکخراوەکە بەستراوەتەوە بە بەڕێوەبردنی کاتێکی باشتر وەک توێژینەوە و تاقیکردنەوەکان نیشانیان داوە . کە ژمارەیەکی زانا لە بواری کارگێڕی هەڵدەستن بەوەی کە ڕێکخستنی باش کاتەکانی بەرهەمهێنانی کەم دەکاتەوە کارامەیی ڕێکخراوی باش بەگشتی وادیارە لە مەودایەکی تایبەتمەندا ڕەنگ دەداتەوەکە لە ڕێکخستنی هەر یەکێکیاندا گرنگی خۆی بەردەکەوێت . وەک مەیلێک بۆ کارکردن ، ڕێکخستنی کار لە نێوان کۆمەڵێک دا ، دڵسۆزی بۆ گروپەکەیە کەواتە ئەو کەسەی خۆی بە بە وردی دەزانێت . وە ئامانجەکانی کۆمەڵەی کار

لەگەڵ ئامانجەکانی ڕێکخستن یەکدەگرنەوە .
((١٢))
وە بابەتی کات دەبەسرێتەوە بە ڕێکخستنی کارگێری لە زۆر ڕووەوە ئەرک و لێهاتووی کرێکاران دەستنیشان بکرێت . وە کارەکانش لە نێوانیان دابەش بکرێت بەشێوەیەکی ڕاست و دروست ، هەروەک چۆن کارگێری کاردەبەسترێتەوە بە ڕێکخستنەوەی لە ماوەی نوێکردنەوە و ئاسانکردنی ڕێکارە بازرگانیەکان خوارەوە بە دوورخستنەوەی ئەوەی پێویست نیە ئەمەش لە ماوەی ئامادەکردنی خویندنی ڕێکخستنی پێویست بوو .

ئەوە دەبێتە هۆی درێژی و ئاڵۆزی ڕێکارەکان . ئەو ماوەیەی کە دەخایەنێت بۆ تەواو کردنی کارەکان بەشێوەیەکی ئاسایی بۆ گلەی زۆر . بەر لە فەرمانبەران یان سوودمەندان بۆ ئەوەی بەشێوەیەکی کاریگەر بەڕێوەی ببەن . وا باشترە بۆ نوێکردنەوە و ئاسانکردنی ڕێ و شوێنەکانی کارکردن وە بە دوایدا ئامادەکردنی خویندنی پێویست وە دوورکەوتنەوە لەو هەنگاوانەی کە پێویست نیە . بەکارهێنانی کەرەستە و کەرستەێ مۆدێرنبۆ ئەوەی کارەکە بە خێرایی ئەنجام بدرێت . مۆدێلەکانی پێش وەختیش کاردەکەن پێش ڕێکخراوەکە بۆ ئەوەی کاتێکی زۆرپاشەکەوت بکەن ، کە پێشترکاتێکی

زۆریان بەفیڕۆ دەدا بەهۆی شەرحی دوور و درێژزانیاری نوسینی دوانە.

3-(ڕاتینگ و کات):-
ڕاتینگ بەشێکی گەورە لە کاتی کاگێری دەگرێت بەشێوەیەکی گشتی ڕێرەوەکە دەبێت ئاگادار بیت لە کاتی تاجەکە . لە لایەن فەرمانبەران وە هەلومەرجی ڕێکخراوەکە ئەگەر (ڕاتینگ)لە شوێنی خۆی نەبوو لەدەرەوەی ئەو کاتە بووکە بۆی دیاریکراوە ئەمە بۆ ڕێنوینی ستافەکەیە لەسەر چۆنیەتی لیدەرکردن .

وەجێ بەجێ کردنی کات لە لایەن پەیوەندیەکان بەشێوازە جیاوازەکانی زارەکی و نوسین و تەکنەلۆژیا ،سەرپەرشتیار دەبێت هەڵبسێت پێش ئەوەی دەس بە کاری پەیوەندیەکان یان ڕێنوینی ئامادەکردنی زانیاریەکان و ئامانجەکان ببێت ، بە تایبەت هەروەها دیاریکردنی ماوەی قەیران بۆ پەیوەندیەکان . بەتایبەت ئەگەر ناونیشانەکەی جوگرافی بێت و دوور بێت لە ناونیشانی کارگێری ئەمەش کاتێکی زیاتر بۆ سەرپەرشتیارەکە دەگەرێنێتەوە و کۆشش دەکات ئەگەر کارەکە زیاتر بخایەنێت ئەوە کارمەندەکان تووشی بێزاری دەکات وە بەهیچ سوودێک و هیواخوازراو نایەتەدی. بۆیە

(التوجيه)لەو ماوە کەمەی کە بەسەر چووەهێزێک پێگەشتووت دەداتێ بۆ ئەوەی کاتێکی کەم بەکار بهێنرێت لە کاتی (التوجيه .ڕاتينگ)دا.
ئەوە یاسای پتەو و تەواون بۆ ژینگەی جەستەی کۆمەڵایەتی لە ڕێکخراوەکەدا دادەنێت ، سەرکەوتنی پڕۆسەی پەیوەندیەکان پشت دەبەستێت بە شێوەیەکی سەرەکی بە هەبوونی پەیوەندییە مرۆییەکان بۆ پاڵپشتی کار . وە سیاسەتی دارایی کاریگەر ، بۆ تێگەیشتنی ڕوون و ئاشکرا لە چەمکی گرووپە کارەکان وە کاریگەریان لەسەر تەواو بوونی کارەکە . بۆ دۆزینەوەی پەیوەندیە کۆمەڵایەتیە باشەکان و یەکگرتن متمانە پێکردن لە نێوان کارمەندان و لەسەر بەردەست بوونی کەشێکی دەروونی ئاسوودە. دەبێتە هۆی کاری کارا و کاریگەر بەبێ گومان . ئەم ڕێپێدانە هەلێکی باش دەرەخسێنێت لەکاردا بۆ زیاتر تێگەشتن بەهێزکردنی متمانە لە نێوان کارمەندان . وە بۆیارمەتی بەرزکردنەوەی ئاستی ئەدا و بۆ بەرهەمهێنانی پێبەخشین . وە ئەگەری هەیە کارگێری بەشێوەیەکی گەورە پشت ببەستێت بەپەیوەندییە دەرەکیەکان بە ئامانجی کەمکردنەوەی کاتی پێویست بۆ نوسینی نامەکان و چاپکردنی و ئیمزاکردنی ، بۆ زیادکردنی کاری ناوخۆی و دەرەکی و زانیاریەکان لە نوسینگەی کارگێری وە ڕێکخستنی کاری چاوپێکەوتنی کەسەکان و

ڕێکخستنی بیرۆکەکان وە دیاریکردنی ئامانج لە پەیوەندیە تەلەفونیەکان .
بۆ نمونە :- پێش دەستپێکردن بە تەلەفون هەڵبسێت بە کەمکردنەوەی پەیوەندیە تەلەفونێکە بەپێی توانا .

4- سانسۆرکردنی کات :-
چاودێری دەست دەکەوێت لەگەڵ پڕۆسەی پلاندانان وە پشتی پێ دەبەسترێت چاودێر دەبێت ئاگای لە پلانی ئیداری بێت بۆ ئەوەی لە بیر نەچێتەوە بۆ جێ بەجێ کردنی کردارەکانی چاودێری .

وەک پلان داڕێژراوە ، وە بزانێت تا چەند لە ستانداره بەرنامە ڕێژکراوەکان دوورە وە لە کاتی ئەوەدا گرنگی کات لە چاودێری کردندا دەردەکەوێت لە کاتی دۆزینەوەی هەڵەکان یان ڕێگریکردن لە ڕوودانیان لە کاتی خۆیدا . کاتی چاودێری کردنی درێژە دەکێشێت ئەگەر ڕێکارەکانی توند بێت وە جێ بەجێ دەکرێت لە کات جێ بەجێ بکات . وە کاتی خۆی کورت دەکاتەوە ئەگەر لە هەمان کاتەوە بێت وە پشت بەدەبەستێت متمانە و دڵنیا بوون بۆ بەدیهێنانی ئامانجەکان .

5- بڕیاردان لەسەر کات:-
کرداری بڕیاردان پێویستی بە کاتێکی دیاریکراوە. گومانی تیانیە جیاوازی جۆری کێشەکان وە جیاوازی ئەو بارودۆخەی کارگێری تووشی دەبێت . هەروەها جیاوازی سروشتی بڕیاردان لەئاستی کارگێری . هەموو ئەمانە کاریگەریان لەسەرکاتی دیاریکراو هەیە . بە جیاوازی شێوازی سەرکردایەتی لەڕێکخراوەکاندا .

کارگێری تازە گرنگی بە شێوازی زانستی داوە لە بڕیاردان بۆ دەست نیشان کردنی کێشەکە.پێشنیاری گونجاو بۆ چارەسەرکردن و هەڵسەنگاندنیان پەرەی پێ بدەن . وە هەروەها هەڵبژاردنی گونجاو بۆیان و جێ بەجێ کردنیان وە بەدواداچوونی ئەنجامەکانی بکات وە ئەم بەرژەوەندیەش لە ڕوانگەی زیادکردی کاریگەری بڕیارەکانەوە هاتووە و کوالێتی ئەو بڕیارانەی کە دەریان کردووە بەرز بکاتەوە لەو ماوەیەی کە دیاریکراوە بۆیە کەمتر پشت دەبەستن بە شێوازی بڕیارە کۆنەکان وەک شێوازی ئەزموون جگە لە سنوورێکی زۆر تەسک لەو بڕیارانەی ڕۆتینین یان ئاسایین کە ڕۆژانە ڕووبەڕووی

بەڕێوەبەر دەبنەوە کە پێویستی بەهەوڵ و داهێنانی ئەو نیە . سەرکەوتنی بڕیاردان لەسەرکارگێری خۆی دەوە ستێت وە چەن سەختە کە پڕۆسەی بڕیاردان لە کاتی خۆیدا ببەسترێت . بڕیاردان لە رنگترین کاری کارگێریە کە ئەبێت لە کاتی گونجاودا بێت بۆ پاشەکەوت کردنی کات و هەوڵ و تێچوون .

سێ یەمین / پرەنسیپی
کارگێری کات لە پڕۆسەی کارگێریدا
لێرەدا کۆمەڵێک پڕەنسیپی کارگێری کات لە پڕۆسەی کارگێڕیدا باس دەکەین
کارگێری کات پێویستی بە کۆمەڵێک خاڵی سەرەکی هەیە پڕەنسیپ یان پیشە کارگێریەکان :-

1-پڕەنسیپەکان پەیوەستن بە پلانەکانەوە :-
ئەگەر کەسێک نەتوانێت کاتەکەی بەکار بهێنێت مەبەست لەئەمە واتا پلان دانەنێت و ئامانجەکانی دیاری نەکات ئەوە ناتوانێت کارگێری کاتی خۆی بکات و چۆن مامەڵەی لەگەڵ بکات ئەگەر نەتوانێت

شێوازی جێگری خۆی هەڵبژێرێتەوە و مامەڵەی پێوە بکات .پێویستە لەسەری هەموو شتێک بزانێت لەسەر کاتەکەی لە ماوەی شیکردنەوەی کات و پەرۆشی بۆ کارکردنی ڕۆژانە بۆ چالاکیەکانی .

پێویستە لەسەری پلان دابنێت ڕۆژانە پێش دەستپێکردنی لە ماوەی پلانی ڕۆژانەدا و دیاریکردنی کارە گرنگەکان و ڕێکخستنی ئامانجەکان .

2- بنەمای پەیوەست بە ڕێکخستنەوە .

١-دەستکردن بە جێ بەجێ کردنی کارە قورسەکان سەرەتا دواتر ئاسانەکان

2-کاتی دیاریکراو بۆ هەموو ئەرکێک بەفیڕۆ مەدە
3-دیاریکردنی ئەو کارانەی کە ئەگەری هەیە هەڵبوەشێتەوە .
4-ئەگەر لێرەدا چالاکیەک هەبوو لێک چوو بوو دەتوانرێت دابەش بکرێت بۆ کۆمەڵێک لێک چوو .

ڕێکخستنی چالاکیەکان لە دەوری سنووردارکردنی کات .

3- بنەماکانی پەیوەست بە سانسۆر .
هەڵسەنگاندنی ئەوەی بەدەست هاتووە لە ڕێگەی جێ بە جێ کردنی پلانەکەوە و بەدواداچوون و جێ بەجی کردنی .

چوارەمین :- بەفیرودانی کات لە پرۆسەی کارگێری بەربەستەکان و بەفیڕۆدانی کات جیاوازە بە جیاوازیەکی زۆر بەهۆی زۆری جۆرەکانیانەوە

پێشتر باس بە فیڕۆدانی کات و هۆکارەکانیمان کرد بەفیڕۆدانی کات زۆن لە وانەش :

١-بەفیڕۆدانی خۆی .
2-بەفیڕۆدانی خۆی نەبێت .
سەرەڕای جۆراوجۆری ناوەکانی هەر چەنە ئەنجامی بەفیڕۆدانی کات یەک شتە ئەویش لەدەستدانی ئامانجەکانە .

هەریەک لە کاندی و ڕیتشاند لە ساڵی (1990)بەم شێوەیە پێناسەی بەفیرۆدانی کاتیان کردووە.

((هەموو ئەو شتانەی کە ڕێگرن لە بەدیهێنانی ئامانجەکان بەشێوەیەکی کاریگەر))

((لە گرنگترین فاکتەرەکان و هۆکارەکانی بەفیڕۆدانی کات بریبیتین لەو فاکتەرانەی پەیوەستن بە پرەنسیپەکانی کارگێریەوە))

پروسە ئیداریەکان هەموو فاکتەرەکانی ەرکەوتنی بەڕێوەبردنی کاتەکان پێک دێنن وە هەر کاتێک

کەسێک سەر بکەوێت لە کارگێری پرەنسیپەکانی کارگێری کاتەکەی بە شێوەیەکی دروست ئەوە سەردەکەوێت هیچ ڕێگری نابێت لە کاگێری کاتەکەی وە پێچەوانەکەشی ڕاستە . شکستی کەسێک لە ڕێکخستنی پرەنسیپەکانی کارگێری کاتەکەی ئەوە دۆڕانێکی گەورەیە لە کاتی خۆیدا ڕوو دەدات .

لە فاکتەرەکانی بەفیڕۆدانی کات لە پرەنسیپەکانی کارگێری :-

1-فاکتەرەکانی پەیوەست بە پلان دانان .

2-نەبوونی ئامانجەکان و ئەولەویاتەکان .

3-هیچ مەوعدێکی دیاریکراو نیە بۆ تەواو کردنی ئەرکەکان .

4-خەمڵاندنی نا واقعی کات .

5-دانەنانی پلانی ڕۆژانە بەشێوەیەکی باش .

-فاكتەرەكانی پەیوەست بە ڕێكخستن .

1-ئاژاوە و نەبوونی (نضام) پەیڕەوكردن .

2-دووبارە كردنەوەی كار و هەوڵەكان.

3-كۆكردنەوەی كارەكان .

4-ڕێک نەخستنی كارەكان بە پلان .

٥-زۆری كارە كاغزیەكان .

6-فاكتەرەكانی پەیوەست بە ئاراستەوە.

7-ڕێگە پێدانی سەركەوتوو نیە .

٨-لاوازی ڕوحی گروپ لە نێوان كرێكارەكان .

٩-حەز كردن بۆ تەواو بوون بە پەلە كار .

10-دەسەڵات خوازی لە لای بەڕێوەبەر .

فاكتەرەكانی پەیوەست بە پیشەوە .
1-ناتەواوی كرێكارەكان .
2-زیاد و كەمی لە ژمارەی كرێكاران .
3-دانانی چەن كەسێک لە بواری خۆیان نیە .
4-كەمی لە ڕاهێنانی كارمەندەكان .
5-كارەساتێكی شكست لە هەڵبژاردنی كارمەندان .
6-ئامادەنەبوون و دواكەوتن و دزەكردن .
7-زۆربوونی كارمەندی ناكارامە .

٥-فاکتەرەکانی پەیوەست بە چاودێریەوە .

1-هیچ ڕاپۆرتێکی بەدواداچوونی خولی نیە .
2-لەدەستدانی ڕێکخستنی خۆی .
3-نەبوونی نموونەی باش .
4-نەبوونی توانا لە وتنی (نەخێر) .
5-تەواو نەکردنی ئەرکەکان و گرنگەکان وە وازهێنانی کار پێش بەجێ گەیاندنیان .

سەرچاوەی سێ یە م

کارگێری کات لە ئیسلامدا :-

کات گرنگیەکی گەورەی لە ژیانی مرۆڤەکان هەیە . پێویستە لەسەر موسڵمان نرخی بزانین لە دنیا و قیامەتدا . بۆیە ئیسلام پارێزگاری دەکات لە کات وە درک پێکردنی و گرنگی . لە کوڕی عەباس (ڕەزای خوای لێ بێت) وتی پێغەمبە (د.خ)دەفەرمووێت :-

دوو نیعمەت هەیە کە زۆرێک خەڵکی لیێ بێ ئاگان ئەوانەش :-

1-تەندروستی   2- کات

ئەمە وتەی پێشەوامانە باشترین مرۆڤە. هەر کەسێک کات و تەندروستی هەبوو ئەوا پیرۆزترین نیعمەتە کە خاوەنەکەی ئیرەی پێ ببات

خوای گەورەش باس گرنگی کاتی کردووە لە کتێبەکەی خۆیدا ((الفجر ، و ليال عشر))

خوای گەورە دەفەرمووێت :- [الضحى(١) والليل إذا سجى (٢)].

خوای مەزن دەفەرمووێت :- [إن الإنسان لفي خسر(٢)].

وە دەفەرمووێت خوای گەورە:- [والليل إذا يغشى (١) والنهار إذا تجلى (٢)]

لە قورئانی پیرۆزدا لە زۆرێک لە بەشەکان باسی کات کراوە بە دیاری کراوەی ،کە موسڵمان دەتوانێت لە

ڕێگەیەوە بگەڕێتەوە کارگێری کات لەوەوە وە لەم کانۆنانەی خوارەوەش :-

١-نوێژ :-

خوای گەورە دەفەرمووێت :- [واقم الصلاه لدلوك الشمس إلى غسق الليل وقران الفجر إن قران الفجر كان مشهودا (٧٨)].

خوای گەورە دەفەرمووێت [واقم الصلاه طرفي النهار وزلفا من الليل]. [هود : 144] .

پێغەمبەرمان (درووودی خوای لێ بێت) کاتەکانی نوێژمان پێ ئەڵێت : لە عبدوڵای کوری عومەر (ڕەزای خوای لێ

بێت) دەڵێت پێغەمبەرمان (دروودی خوای لێ بێت)کاتی بەیانی کاتێک خۆر ئاوا دەبێت . ئەوە پیاوێکی باڵا بەرز بوو کە پاش نیوەڕۆ ئامادە نەبوو هەتا خۆر فیکەی لێ نەدا .

کاتی نوێژی مەغریب ڕووناکی ئاوا نەبوو بوو .وە کاتی نوێژی عیشا تا ناوەڕاستی نیوە شەو ، وە کاتی نوێژی بەیانی لە بەرەبەیانەوە خۆر دەرناکەوت . وە ئەگەر خۆر دەرکەوت دەست بگرە بە نوێژەکانت .ئەوا لە نێو شاخەکانی واتا داوەکانی شەیتان دێیتە دەرەوە .

2- ڕۆژوو :-

خوای گەورە دەفەرمووێت [أياما معدودات] [البقره :184]

خوای باڵا دەست دەفەرمووێت -:(شهر رمضان الذي انزل فيه القران هدى للناس وبينات من الهدى و الفرقان فمن شهد منكم الشهر فليصمه) .(البقره 185).

خوای گەورە لەسەر کاتی خواردن و خواردنەوەی ڕەمەزان دەفەرمووێت (کلو واشربوا حتی یتبین لکم الخیط الابیض من الخیط الاسود من الفجر) [البقره 187].

جاحز دەڵێت : واتای ئایەتەکە هەتا سپیای ڕۆژ دەرکەوێت لە تاریکی شەودا ئەمەش بەیاننامەیەکە کە لە گەڵ بەرەبەیانی ڕاستەقینەدا ڕوو دەدات .

4- حەج :

خوای گەورە دەفەرمووێت (الحج اشهر معلومات)[البقره 197] .

5- تەسبیحات و ئیسغفار کردن :

خوای گەورە باشترین کاتەکانی تەزبیحاتمان پێ دەڵێت ، دەفەرمووێت :

(وسبح بحمد ربك قبل طلوع الشمس و قبل الغروب)[ق: 39]،

وخوای گەورە دەفەرمووێت : (والمستغفرین بالاسحار) [ال عمران : 17].

لەم ئایەت و فەرموودە پیرۆزانە ئەوە دەبینن کە ئاینی ئیسلام گرنگی بە کات داوە ، وە هیچ ئاینیکی تر نادوزیت کە گرنگی بە کات دا بێت هەروەک چۆن ئاینی ئیسلام گرنگی پێ داوە ،پێویستە لەسەر موسڵمان گرنگی بە کاتەکەی بدات بە عیبادەت کردنی خوا ، و کاری خێر،و زانست و زانیاری ، وە کۆشش کردن لە ژیانی دینی و دونیایدا تا بگات بەوەی کە ئەیەوێت ،

خوای گەورە دەفەرمووێت [(إن لیس للإنسان الی ما سعی (٣٩)] [النجم : 39].

خوای مەزن دەفەرمووێت : (إن الساعه آتیه أکاد اخفیها لتجزی کل نفس بما تسعی) [طه : 15].

هەروەک پێغەمبەرمان دەفەرمووێت خودای گەورە لەسەر ئەم کاتە پیرۆزە لێمان دەپرسێتەوە کە لە چیا بەسەرمان دەبرد .

معازی کوری جەبەل (ڕەزای خوای لێ بێت) دەڵێت :-
پێغەمبەرمان (دروودی خوای لێبیت دەفەرمووێت :-

کۆیلە لە ڕۆژی دوایدا دوور ناکەوێتەوە تا ئەو کاتەی لە چوار سیفەتی تەمەنەکەی دەپرسێت کە دەمی کێ یە ؟

گەنجی لە چیدا بەسەر برد ؟ وە پارە و ماڵ سەروەتی لە چیدا سەرف کرد ؟ وە دەربارەی کارەکەی جی کارێکی تیێدا دەکرد ؟ . (١) (١٨)

لیستی سەرچاوەکان :-

1- موحەمەد ،کەریم ، (٢٠١٤). کارگێری کات .

2- عبدالله ، شوقی . (٢٠٠٦). کارگێری کات وه قوتابخانەی بیری کارگێری .

3- سلامه ، سهیل . (١٩٨٨). کارگێری کات ڕێبازی پێشکەوتوو . . ڕیبازی عەرەبی بو زانستی ئیداری .

4-جەریسی . خالید . کارگێری کات لە ڕێبازی ئیسلامی و کارگێری .

5- عبدالله ، شۆقی . کارگێری کات و قوتابخانەی فکری کارگێری .(سەرچاوەی پێشوو).

6- فەقێ، ئیبراهیم . (2006). کارگێری کات .

7- سەلامە ، بیجاد . (2014). کارگێری کات کلیلی سەرکەوتنە .

8-موحەمەد ، کەریم . کارگێری کات

9- وتر ، موحەمەد .(2000) ڕۆڵی کات لە کارگێری .

10- سەلامە ، سوهێل . کارگێری کات ڕێبازێکی پێشکەوتووی سەرکەوتنە .

11- خەولی ، سەید .(1994) کاریگەری بەڕیوەبردنی کات و بڕیاردانی ئیداری .